

NTOG Kunst Salon

De foetale geneeskunde heeft zich de afgelopen decennia ontwikkeld tot een interessant en relevant vakgebied. Naast de zorg voor de zwangere zelf wordt er tegenwoordig ook antenataal al voor het kind gezorgd. Zo worden aangeboren afwijkingen grotendeels al voor de geboorte vastgesteld. Dat is enerzijds belangrijk om verder onderzoek te doen en anderzijds ook ter voorbereiding van de ouders. In vroegere tijden werden congenitale afwijkingen pas bij de geboorte waargenomen. In een poging deze structurele afwijkingen te verklaren werd vaak een verband gelegd met het goddelijke en werd het kind als voorbode van onheil of als straf gezien. Een monster was een bovennatuurlijk wezen. Het woord monster stamt af van het Latijnse 'monstrum' dat 'waarschuwend voorteken' betekent.

Aangeboren afwijkingen hebben ook de verbeelding geprikkeld en in sommige gevallen zijn er onmiskenbaar mythologische fabelfiguren op geïnspireerd, zoals bijvoorbeeld de cycloop (holoprosencefalie) en de dwerg (achondroplasie). Ook de zeemeermin kent een foetale verwantschap.

Serinomelie is een vorm van caudale dysgenese gekenmerkt door fusie van de onderste ledematen. Daarbij zijn er o.a. ernstige urogenitale afwijkingen zoals nieragenese waardoor er al vroeg een anhydramnion ontstaat. Dat leidt vervolgens weer tot longhypoplasie waardoor de kinderen direct na de geboorte overlijden. Een macabere analogie van een vis op het droge.

Met de longcapaciteit van de sirenen was daarentegen niks mis. Deze halfgodinnen met het bovenlichaam van een vrouw en het onderlijf van een vis brachten het prachtigste gezang voort. Vanaf eilandjes in de Middellandse Zee verleidden ze passerende zeevaarders. Bedwelmd door de mooie geluiden voeren ze tegen de rotsen op en verdronken. De slimme Odysseus moest op zijn tocht de sirenen passeren en stopte de oren van zijn bemanning dicht met bijenwas. Zelf wilde hij de mogelijkheid niet onbenut laten de fenomenale vocalen te horen en liet zichzelf vastbinden aan de mast. De verleidende stemmen kregen vat op hem maar zijn bemanning voer onverstoort door. Zo passeerde het schip veilig, was Odysseus een ervaring rijker en betekende dit het einde van de sirenen, die in zee stortten. (Sirenen waren oorspronkelijk half vrouw, half vogel maar in de loop van de tijd veranderde dat van vogel naar vis)

In dit werk van Gustave Moreau zien we drie sirenen op de uitkijk staan. Het vrouwelijke deel heeft hij ruim genomen en eigenlijk alleen de voeten gaan over in een vissenstaart. De ranke naakte lichamen steken af tegen de donkergekleurde omgeving waardoor de schoonheid benadrukt wordt en een verleidelijke onschuld wordt gesuggereerd. Ze zingen en roepen niet. Ook zien ze er niet uitdagend uit, eerder behoedzaam. Is Odysseus zojuist langs gevaren? Wellicht verwijst de ondergaande zon wel naar een slotcouplet voor deze dames.

Gustave Moreau was een succesvol kunstenaar van het symbolisme. Hij muntte uit in het schilderen van mythologische taferelen in geheel eigen stijl. Hij stofte de verhalen als het ware af en bracht ze op een vernieuwende wijze in beeld, vaak mysterieus en betoverend mooi.

Van serinomelie, naar mythologie naar (moderne) kunst. Het bestuderen en analyseren van afwijkende kinderen, foetale geneeskunde avant la lettre, heeft zijn sporen nagelaten in kunst en cultuur. En hoewel we naar het geluid van de sirenen slechts kunnen gissen, klinkt de sirene van de ambulance ons alom bekend in de oren!

Daphne Voormolen, arts foetale geneeskunde WKZ

Colofon: Gustave Moreau, *The sirenes* (1872)

